

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-150.2021.14>

УДК 378.014.5

Сігаєва Л. Є.

ТРАНСФОРМАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: ІСТОРІЯ ТА РЕАЛІЇ

Сучасний інститут освіти переживає переломні часи. Століттями сформовані традиції навчання та передачі знань в університетах зараз піддаються потужному тиску з боку нових форм освіти. Під впливом геополітичних, економічних і технологічних перетворень у світі відбувається переорієнтація цілей і функцій освіти, змінюється не тільки тривалість та форми освіти, а й вимоги до випускників і ВНЗ.

У статті автор розглядає проблеми розвитку університетської освіти, визначає її унікальну роль в становленні особистості, підкреслює, що освіта є не тільки метою, а й засобом досягнення сталого розвитку; висуває нові вимоги передачі знань в університетах, розмірковує над створенням нового Президентського університету.

Передбачається, що Президентський університет буде інноваційною установою вищої освіти, випускники якого будуть володіти якісними прикладними знаннями і лідерськими навичками. Освітній простір буде базуватися на напрямках і спеціальностях, які є професіями майбутнього. До особливостей університету віднесено: соціальний пакет; безкоштовне навчання; соцстрахування і гарантоване працевлаштування випускників університету в провідних державних компаніях, дослідницьких і наукових установах, центральних органах влади та ін.

Навчальні заклади повинні враховувати, що цикл створення знань, їх поширення, навчання і використання стає коротшим. Це, в свою чергу, призводить до необхідності постійного підвищення кваліфікації і оновлення змісту навчання, зокрема розробки нових навчальних програм, а також контролю якості знань. Водночас, від якості і масштабу використання сучасних технологій в навчальних закладах залежить конкурентоспроможність всієї української освіти, яка перестає бути етапом життя і стає безперервним процесом.

Ключові слова: університет, освіта, трансформація, навчальні плани.

Сучасний інститут освіти переживає переломні часи. Століттями сформовані традиції навчання та передачі знань в університетах зараз піддаються потужному тиску з боку нових форм освіти. Під впливом геополітичних, економічних і технологічних перетворень у світі відбувається переорієнтація цілей і функцій освіти, змінюється не тільки тривалість та форми освіти, а й вимоги до випускників і ВНЗ.

Крім того, зі зміною соціально-політичних подій в суспільстві, університети повинні взяти на себе безпосередню відповідальність за формування у студентів політичних поглядів.

Відомо, що перші європейські університети виникли в XII ст., і спочатку уявляли собою привілейовані об'єднання основних агентів освітньої діяльності – вчителів і учнів. Подальша еволюція найстаріших університетів Європи виявила тенденцію до їх інституалізації, поступового редагування правової і політичної автономії.

Стандартний масовий університет зараз є продовження загальносередньої освіти, який перетворюється в закономірний елемент вищої

школи.

Щоб цей процес до кінця не набув обертів, на наш погляд, необхідно, щоб університети стали більш відкритими до суспільства, пропонуючі програми всім зацікавленим особам. При цьому до уваги слід враховувати не одержані раніше дипломи та сертифікати, а конкретні реальні знання, вміння та навички абітурієнтів.

Необхідно відзначити, що роль освіти унікальна, оскільки освіта є не тільки метою, а й засобом досягнення сталого розвитку; зростає важливість формування серед студентів базових знань і понятійного апарату для ефективного спілкування з колегами з других областей.

Тут можна виділити чотири основні аспекти. По-перше, підготовка високоінтелектуальних кадрів для сталого розвитку суспільства. Завдання ВНЗ полягає в забезпеченні життєздатності і стійкості розвитку суспільства за допомогою підготовки завтрашніх соціально та екологічно-відповідальних лідерів.

По-друге, пропаганда принципів сталого розвитку та формування соціально-відповідальної поведінки населення. З цією метою в робочі програми таких дисциплін як менеджмент, економіка, соціологія повинні бути внесені розділи, присвячені проблемам управління, а при необхідності в навчальні плани вводяться окремі дисципліни. Також на базі ВНЗ повинні бути організовані відкриті лекції, присвячені пропаганді сталого розвитку, прав людини, екологічної відповідальності та ін.

По-третє, проведення наукових досліджень. По-четверте, створення постійно діючих інформаційних платформ, які акумулюють статистичні дані та аналітичну інформацію стосовно розвитку освіти.

Мета статті – привернути увагу до ролі університетів у соціально-економічному, політичному, культурному розвитку суспільства.

За деякими оцінками, найближчим часом близько 25% зайнятих в світовій економіці втратять свої робочі місця через брак достатніх знань і навичок. Університети, повинні готувати випускників, рівень і навички яких відповідають вимогам ринку праці. Тому в багатьох ВНЗ світу кваліфікація випускників описується у вигляді набору здібностей або компетенцій, необхідних для здійснення професійної діяльності, а не просто перераховуються знання, набуті в процесі навчання. У тому, щоб визначити набір компетенцій і результати вивчення програм, зацікавлені сторони – викладачі університетів, представники підприємств, промислові та професійні асоціації, органи акредитації, уряд і також студенти.

Освітні результати визначаються для кожної програми на основі анкетування всіх зацікавлених сторін. Проектування навчальних планів перетворюється в безперервний процес. Проектувальники повинні вивчити існуючі навчальні програми із залученням представників промисловості (майбутніх роботодавців) щоб виявити прогалини і вимоги до кваліфікації і сформулювати змістовні контури навчальних планів. При цьому дослідники відзначають той факт, що не існує єдиного способу розробки ідеального навчального плану. Можна лише знайти прийнятну альтернативу з багатьох

можливих.

Ідеальний навчальний план строго орієнтований на результати, піднімаючи кваліфікацію студентів з моменту надходження до чітко визначеного рівня на момент закінчення ВНЗ. Навчальні заклади повинні враховувати, що цикл створення знань, їх поширення, навчання і використання стає коротшим. Це, в свою чергу, призводить до необхідності постійного підвищення кваліфікації і оновлення змісту навчання. В результаті, повинні бути розроблені нові навчальні програми, які задовольняють потреби не тільки традиційних учнів очних відділень, а й учнів, які здобувають освіту і підвищують кваліфікацію без відриву від виробництва. Для того, щоб задовольнити всі ці вимоги, нові навчальні програми повинні:

- мати гнучку структуру на модульній основі;
- бути легко адаптованими до різних цільових груп;
- формувати навички з урахуванням зростаючих темпів змін в сучасному суспільстві.

Важливу роль відіграє контроль якості. Для того, щоб задовольнити вимоги роботодавця, випускники повинні мати поглиблені фундаментальні знання в своїх спеціалізованих областях, загальні знання про проблеми і методи вирішення, і, нарешті, особливі прикладні знання, відповідно до вимог робочих місць для конкретного виду роботи (знання апаратного і програмного забезпечення, основних процедур та регламентів).

Інтернет відкрив суспільству такий швидко і широкий доступ до інформації, який не міг надати жоден існуючий до цього в історії людства інститут. Незважаючи на наявність проблем і обмежень (мається на увазі неповнота и недостовірність інформації), Інтернет дав змогу індивідам не тільки миттєво отримувати інформацію, але й брати участь у дискусіях, обмінюватися ідеями, вступати в різні соціальні групи, працювати і, звичайно, вчитися. Ще декілька років тому вважалося, що університети, які застосовують дистанційні освітні технології, відкривають доступ до освіти для тих, кому географічно важко здобути традиційну освіту або хто не може поєднувати відвідування університету з роботою. Однак вже сьогодні ми можемо констатувати, що більшість студентів університетів використовують інформаційні форми навчання. Практика свідчить, що 46% студентів розвинутих країн мають як мінімум один курс online. Однак, за прогнозами фахівців, вже в 2021 р. половина занять в університетах буде проходити в online-формі. Електронна освіта є більш дешевою. Економія енергетичних ресурсів порівняно з традиційною освітою становить 90%. Крім своєї ефективності та перспективності, дистанційне навчання дає реальні можливості для виходу на міжнародну систему освіти, розширення професійних контактів, більш повного використання” [3].

Вчені доводять, що у найближчі роки світ зіткнеться з глобальною кризою вищої освіти. Нас чекає епідемія закриттів університетів, відмова від дипломів і негативні конкурси на вступ, коли місць в аудиторіях буде більше, ніж бажаючих їх зайняти. Це явище має своє пояснення [2, с. 93-97].

У січні 2019 року сервіс з пошуку роботи Superjob прибрав з вакансій

графу “освіту”, пояснивши, що “відсутність освіти певного типу – більше не перешкода для пошуку роботи” [2].

XX століття привчив нас до формули “школа – університет – робота – пенсія”. Третину життя люди вчилися і тільки потім мали змогу замінити старше покоління на робочих місцях. У 1990-ті майже 100% випускників шкіл вступали до ВНЗ. Здавалося, так буде завжди, проте нове покоління не поспішає витратити на диплом ні час, ні гроші. Першими під удар потрапили приватні ВНЗ, багато з яких не стільки вчили, скільки продавали скоринки. Сьогодні вони закриваються один за іншим. Відчувають серйозні проблеми і найпрестижніші учбові заклади світу – пандемія розкрила їх фундаментальні слабкості.

Однак, дві третини молодих українців не вважають вищу освіту обов’язковою умовою успішної кар’єри. Сперечатися з ними складно, бо існують приклади. Так, Марк Цукерберг і Білл Гейтс покинули Гарвард через два роки після вступу – один пішов, другий був відрахований [3]. Пізніше обидва, вже ставши мільярдерами, отримали дипломи. Так що будувати кар’єру скоринки їм не допомагали.

Кинувши класичну освіту, майбутній глава Apple і Ріхард сфокусувався на отриманні тільки тих знань, які були їм цікаві. Такий шлях сьогодні обирають все більше молодих людей, особливо тих, хто робить ставку на кар’єру в ІТ-індустрії.

Ключ до розуміння нового підходу до побудови кар’єри знаходиться не в бажанні випускників знайти роботу; вони мріють винайти її. Для цього їм уже не потрібно відповідати чужим шаблонам, але необхідно мислити нестандартно. На жаль, більшість ВНЗ цьому не вчать і тому втрачають студентів.

Тепер самі роботодавці все частіше беруть на себе функції ВНЗ, навчаючи нові кадри на місці, як це було прийнято в світі до індустріалізації, коли молода людина починала доросле життя з роботи підмайстерком. Зміщується і сам фокус в цінностях учнів: вони хочуть навчатися в компаніях, з якими пов’язують свої надії на успішну кар’єру.

Ця зацікавленість вигідна і бізнесу. З’являється нова модель в освіті, коли студент сплачує навчання після працевлаштування, виділяючи відсоток із зарплати протягом кількох років. Інформація і знання в навчальних планах шкіл і ВНЗ швидко застарівають, Тому середня освіта має переключитися з тиражування абітурієнтів на формування особистостей, відкритих до інновацій.

Оскільки світ змінюється дуже швидко, за п’ять років в університеті можна втратити більше, ніж придбати.

Слід розділити поняття “навчання”, “освіта” і “школа”, маючи на увазі під навчанням освоєння нових навичок, під освітою – систему передачі цих навичок, а під школою – спільність людей, які прагнуть до їх отримання.

У найближчі десять років і шкільне, і вузівська освіта будуть видозмінюватися, трансформується і роль педагога; він стане сполучною ланкою між тими, хто навчаються і зростаючим обсягом важливої інформації, в якій важко розібратися самотійно.

Все йде до того, що крім живих наставників можуть застосовуватися і

роботи. Все більше освітніх сервісів будуть інтегрувати можливості штучного інтелекту. Технологія постійно розвивається завдяки стрімкому збільшенню обчислювальних потужностей. Зараз студенти здатні розробляти продукти, над якими ще п'ять-сім років тому працювали цілі відділи передових компаній світу. Це підвищує зацікавленість учнів у предметі, розвиває нестандартне мислення і вчить роботі в команді.

Освітні установи безпосередньо відповідальні за підготовку майбутніх поколінь як у професійній, так і соціально-екологічній областях. Університети повинні з гідністю і глибоким осмисленням прийняти виклики теперішнього часу і зробити майбутнє своєї країни кращим.

Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет на Всеукраїнському форумі "Україна.30. Освіта і наука", який відбувся у Києві 31 травня – 2 червня 2021 р. презентував концепцію діяльності нового університету сучасних технологій, створений указом президента Володимира Зеленського. Потужна зброя, яка здатна змінити світ – це освіта. Українська освіта потребує певних інституційних, професійних, кадрових та інших змін. Тому Президентом України і його командою було поставлено завдання створити новий майданчик змін у сфері вищої освіти – Президентський університет.

Президентський університет повинен стати сучасним інноваційним освітнім і науковим центром, що, зокрема, забезпечить підготовку лідерів для стратегічних галузей розвитку держави, готових до викликів сучасного мінливого світу [1].

Це не тільки освітній процес – це стратегічний образ того, що повинні закладати в сучасну освіту, науку, інновації та розвиток суспільства.

Передбачається, що Президентський університет буде інноваційною установою вищої освіти, випускники якого будуть володіти якісними прикладними знаннями і лідерськими навичками. Освітній простір буде базуватися на напрямках і спеціальностях, які є професіями майбутнього.

В основу Президентського університету закладені три Р:

- Personality (індивідуальність).
- Profession (професіоналізм).
- Progress (здатність до стратегічного розвитку).

Саме на основі цих складових базуються вступні тестування і формування знань з розробки проекту кожної особистості, розвиток професійних навичок та вступні внутрішні і міжнародні стажування, а також формування фінального тестування і завдань на проектне дослідження.

В цій концепції в розвиток кожного елемента особистості вкладають мотиваційне лідерство, психологічний розвиток, комунікації, баланс між теорією і практикою, командне лідерство, знання виробничих і бізнес процесів, а також здатність кожного випускника і кожного викладача в освітньому процесі до проведення досліджень, розробки інновацій, стратегій та управління всіма ризиками, пов'язаними з освітою.

Освітні напрямки, вкладені в освітній процес Президентського університету:

- інформаційні технології;

- кібербезпека і штучний інтелект;
- нанотехнології;
- аерокосмічні технології;
- біотехнології та науки про здоров'я;
- енергетичні технології;
- глобалізація та міжнародні комунікації.

При цьому розвиток особистості базується на ключових темах:

- компетентність (технічна і поведінкова);
- комунікативні навички;
- професійні навички;
- мотивація до розвитку (наставництво).

Планується, що перший навчальний рік в університеті розпочнеться з жовтня 2023 року. В університет відбиратимуть кращих випускників.

Перший набір складе 120 чоловік (шість напрямків по 20 студентів), а в найближчі п'ять років їх кількість повинна зрости до 600.

Організація освітнього процесу передбачається в усіх напрямках: бакалавр; магістр; MBA; MBV; PHD [1].

До викладання в університеті будуть залучатися найкращі українські фахівці і застосовуватися найсучасніші методики викладання (ключовий принцип: 30% теорії і 70% практики).

Також в навчальний процес будуть залучені іноземні викладачі та експерти. Держава і партнери університету гарантуватиме студентам національне і міжнародне стажування. Буде передбачена можливість компенсації вартості навчання з боку роботодавця.

Університет, держава і партнерський бізнес забезпечать студентам реалізацію власних наукових розробок і їх подальшу комерціалізацію.

До особливостей університету віднесено: соціальний пакет; безкоштовне навчання; соцстрахування і гарантоване працевлаштування випускників університету в провідних державних компаніях, дослідницьких і наукових установах, центральних органах влади та ін. [1].

Висновки. Від якості і масштабу використання сучасних технологій в навчальних закладах залежить конкурентоспроможність всієї української освіти. Освіта перестає бути етапом життя і стає безперервним процесом. Знання, які є у нас сьогодні, вже через рік втратять свою актуальність, тому від кожного потрібно бажання і вміння постійно вчитися і не зупинятися.

Використана література:

1. Виступ Міністра освіти і науки України С. Шкарлета на Всеукраїнському форумі "Україна. 30. Освіта і наука". Київ, 31 травня – 2 червня 2021 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://kurs.com.ua/novost/397916-shkarlet-rasskazal-chem-budet-zanimatsja-prezidentskii-universitet>
2. Проблемы исследовательской и образовательной деятельности в вузах / Х. Фидлерова, Л. Шмида, К. Дриеникова, Г. Хрдинова, П. Сакал. *Проблемы развития территории*. 2014. Вып. 1 (69). С. 93-97.
3. Pappas Ch. Top 10 e-Learning Statistics for 2014 You Need To Know. URL: <http://elearningindustry.com/top-10-e-learning-statistics-for-2014-you-need-to-know>

References:

- [1] Vystup Ministra osvity i nauky Ukrainy С. Shkarleta na Vseukrainskomu forumi “Ukrayna. 30. Osvita i nauka”. Kyiv, 31 travnia – 2 chervnia 2021 r. [Електронний ресурс]. Rezhym dostupu: <https://kurs.com.ua/novost/397916-shkarlet-rasskazal-chem-budet-zanimatsja-prezidentskii-universitet>
- [2] Problemy issledovatel'skoj i obrazovatel'noj deyatel'nosti v vuzah / Н. Fidlerova, L. Shmida, K. Drienikova, G. Hrdinova, P. Sakal. Problemy razvitiya territorii. 2014. Vyp. 1 (69). S. 93-97.
- [3] Pappas Ch. Top 10 e-Learning Statistics for 2014 You Need To Know. URL: <http://elearningindustry.com/top-10-e-learning-statistics-for-2014-you-need-to-know>

СИГАЕВА Л. Е. Трансформация университетского образования: история и реали.

Современный институт образования переживает переломные времена. Веками сложившиеся традиции обучения и передачи знаний в университетах сейчас подвергаются мощному давлению со стороны новых форм образования. Под влиянием геополитических, экономических и технологических преобразований в мире происходит переориентация целей и функций образования, меняется не только продолжительность и формы образования, но и требования к выпускникам и вузам.

В статье автор рассматривает проблемы развития университетского образования, определяет ее уникальную роль в становлении личности, подчеркивает, что образование является не только целью, но и средством достижения устойчивого развития; выдвигает новые требования передачи знаний в университетах, размышляет над созданием нового Президентского университета.

Предполагается, что Президентский университет будет инновационным учреждением высшего образования, выпускники которого будут обладать качественными прикладными знаниями и лидерскими навыками. Образовательное пространство будет базироваться на направлениях и специальностях, которые являются профессиями будущего. К особенностям университета отнесены: социальный пакет; бесплатное обучение; соцстрахование и гарантированное трудоустройство выпускников университета в ведущих государственных компаниях, исследовательских и научных учреждениях, центральных органах власти и др.

Учебные заведения должны учитывать, что цикл создания знаний, их распространение, обучение и использование становится короче. Это, в свою очередь, приводит к необходимости постоянного повышения квалификации и обновления содержания обучения, в частности разработки новых учебных программ, а также контроля знаний. В то же время, от качества и масштаба использования современных технологий в учебных заведениях зависит конкурентоспособность всего украинского образования, которое перестает быть этапом жизни и становится непрерывным процессом.

Ключевые слова: университет, образование, трансформация, учебные планы.

SIGAEVA L. E. Transformation of university education: history and realities.

The modern institute of education is going through critical times. Centuries-old traditions of teaching and knowledge transfer in universities are now under strong pressure from new forms of education. Under the influence of geopolitical, economic and technological transformations in the world there is a reorientation of the purposes and functions of education, not only duration and forms of education change, but also requirements to graduates and high schools.

In the article the author considers problems of development of university education, defines its unique role in formation of the person, emphasizes that education is not only the purpose, but also means of achievement of sustainable development; puts forward new requirements for the transfer of knowledge in universities, is considering the creation of a new Presidential University.

It is expected that the Presidential University will be an innovative institution of higher education, whose graduates will have high-quality applied knowledge and leadership skills. The educational space will be based on the areas and specialties that are the professions of the future. The features of the university include: social package; free education; social insurance and guaranteed employment of university graduates in leading state-owned companies, research and scientific

institutions, central authorities, etc.

Educational institutions should take into account that the cycle of knowledge creation, dissemination, training and use becomes shorter. This, in turn, leads to the need for continuous training and updating the content of education, including the development of new curricula, as well as quality control of knowledge. At the same time, the competitiveness of all Ukrainian education depends on the quality and scale of the use of modern technologies in educational institutions, which ceases to be a stage of life and becomes a continuous process.

Keywords: *university, education, transformation, curricula.*

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-150.2021.15>

УДК 378.091.3:377.3

Титаренко В. П., Калязін Ю. В.

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі не можна представити види діяльності, в яких не використовуються стандарти. Стандартизація передбачає не тільки фіксацію певних вимог, але і методи контролю, які здійснюються метрологічними або кваліметричними засобами. У галузі освіти України діє система забезпечення якості освіти, яка заснована на державних стандартах підготовки здобувачів.

У статті розглядаються питання вивчення стандартизації у вищих навчальних закладах при підготовці бакалаврів професійної освіти. Проаналізований стандарт вищої освіти та освітня програма у цій галузі. На основі стандарту освіти розглянуті компетентності з питань стандартизації для студентів спеціальності “Професійна освіта”. Обґрунтовано запровадження окремої дисципліни для вивчення стандартизації, метрології та управління якістю.

Зазвичай стандартизація розглядається як частина навчальних програм технічних професій або як частина професійного навчання, зокрема вузькоспеціалізована, пов'язана з особливими професійними вимогами. Поява нових стандартів, які виходять за рамки технічних питань (екологія, соціальна сфера та ін.), свідчить про необхідність усвідомлення мультидисциплінарного характеру стандартів. Майбутня робота у цьому напрямку може включати: підвищення інформованості і розвиток освіти із стандартизації; розробка узгодженого змісту освітніх програм; накопичення досвіду в галузі вивчення стандартів у навчальних закладах; підготовка навчальних матеріалів і підручників; продовження та вдосконалення практики професійного навчання з питань стандартів.

Ключові слова: *професійна освіта; компетентність; освітня програма; програмний результат навчання; стандартизація; метрологія; управління якістю; стандарт вищої освіти.*

У сучасному світі не можна представити види діяльності в яких не використовуються стандарти. Стандартизація охоплює усі види виробництв та сфери послуг, до складу якої входить освіта. Стандартизація передбачає не тільки фіксацію певних вимог, але і методи контролю, які здійснюються метрологічними або кваліметричними засобами. Поряд з цим, для забезпечення виконання стандартів, потрібна відповідна організація